

මිනිසා සහ ජීව ගෝලය සරංඝිත ප්‍රදේශ

එම්. පුෂ්පරාජා

එකිනෙකට වෙනස් පරිසර පද්ධතීන්හි ජීව ගෝලයන් නියෝජනය කරන ජාත්‍යන්තර ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ පද්ධතියක අවශ්‍යතාව යුනෙස්කෝ සංවිධානයේ ජාත්‍යන්තර සමායෝජක සභාව විසින් 1971 දී පවත්වන ලද පළමුවන රැස්වීමේදී පිළිගනු ලැබිණ. මෙම තීරණයේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් “ස්වාභාවික ප්‍රදේශ සහ ඒවායේ අන්තර්ගත ප්‍රවේණි ද්‍රව්‍ය සංරක්ෂණය” යන මැයෙන් යුක් මිනිසා සහ ජීවගෝලය (එම්.ඒ.බී.) ව්‍යාපෘති අංක 8 බිහිවිය. මෙකී අංක 8 දරන එම්.ඒ.බී. ව්‍යාපෘතිය යටතට ගැනෙන ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ “මිනිසා සහ ජීවගෝල සංරක්ෂිත ප්‍රදේශ” යනුවෙන් හැඳින්වේ.

1973 දී පැවැත්වුණු, යුනෙස්කෝ සංවිධානයේ ජාත්‍යන්තර සමායෝජක සභාවේ දෙවැනි සැසිවාරයෙන් අනතුරුව, මිනිසා සහ ජීවගෝලය සංරක්ෂිත ප්‍රදේශ තෝරා ගැනීම සඳහා නිර්ණායක සහ මාර්ගෝපදේශ බිහිකිරීම පිණිස, මිනිසා සහ ජීව ගෝලය සංවිත පිළිබඳ මධුල්ලක් පිහිටුවන ලදී. එම මධුල්ල මගින් සැකෙවින් දක්වා ඇති පරිදි, මිනිසා සහ ජීවගෝලය සංවිතයක තිබිය යුතු ලක්ෂණ පහත සඳහන් පරිදි වෙයි :

1. ජීවගෝලය සංරක්ෂිත ප්‍රදේශ, රක්ෂිත භූමි සහ වෙරළාසන්න පරිසරයන් සහිත ප්‍රදේශ වනු ඇත. මෙම ප්‍රදේශ එක්වී අරමුණු, ප්‍රමිතීන් සහ විද්‍යාත්මක තොරතුරු හුවමාරුව පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර අවබෝධයක් මගින් එකිනෙක හා සම්බන්ධවූ ලෝක ව්‍යාප්ත පද්ධතියක් සැදෙනු ඇත.
2. ජීවගෝලය සංරක්ෂිත ප්‍රදේශ පද්ධතියට, ලොව මුළුල්ලේ ඇති ජීව දර්ශයන්ගේ වැදගත් නිදර්ශන ඇතුළත් වනු ඇත.
3. සෑම ජීව ගෝල සංවිතයකටම පහත සඳහන් වර්ගයන්ගෙන් එකක් හෝ වැඩි ගණනක් ඇතුළත් වනු ඇත.
 - (අ) ස්වාභාවික ජීව දර්ශයන් නියෝජනය කරන නිදර්ශන.
 - (ආ) විශේෂ උනන්දුවක් දනවන්නාවූ, අසාමාන්‍ය ස්වාභාවික ලක්ෂණයන්ගෙන් හෙබි ප්‍රදේශයන්හි අද්විතීය ප්‍රජාවන්
 - (ඇ) යාම්ප්‍රදේශ ඉඩම් භාවිත රටාවන් තුළින් බිහිවන, අනුකූලතාවයෙන් යුත් භූ දර්ශනයන්ට නිදසුන්.
 - (ඈ) වඩා ස්වාභාවික තත්වයන්ට පුනරුත්ථාපනය කිරීමේ හැකියාව ඇති විකෘත හෝ පරිහානිත පරිසර පද්ධතීන්ට නිදසුන්.
4. සෑම ජීවගෝලය සංරක්ෂිත ප්‍රදේශයක්ම එලදැයි සංරක්ෂණ ඒකකයක් වීමට සහ සවිටනයකින් තොරව විවිධ භාවිතයන් ඇතුළත් කර ගැනීමට හැකිවන තරම් ප්‍රමාණයෙන් විශාල විය යුතුය.
5. ජීව ගෝලය සංරක්ෂිත ප්‍රදේශ මගින්, පරිසර විද්‍යාත්මක පර්යේෂණ, අධ්‍යාපනය සහ පුහුණුව සඳහා ඉඩකඩ සැලසිය යුතුය. සමස්ථයක් වශයෙන් ජීවගෝලයේ ඇතිවන දිගුකාලීන වෙනස්කම් මැණීම සඳහා සම්මත මට්ටම් වශයෙන් ඒවා විශේෂයෙන් වැදගත් වනු ඇත.
6. ජීවගෝලය සංරක්ෂිත ප්‍රදේශයකට දිගුකාලීන වශයෙන් නෛතික ආරක්ෂාව තිබිය යුතුය.

7. ඇතැම් අවස්ථාවල ජීවගෝල සංවිතයන් ජාතික වනෝද්‍යාන, අභය භූමි හෝ ස්වභාව සංරක්ෂිත ප්‍රදේශ බඳු දැනටමත් පවතින හෝ යෝජිත ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයන් හා සම්පාත වනු හෝ ඒවා අන්තර්ගත කරගනු ඇත.

මිනිසා සහ ජීවගෝලය සංරක්ෂිත ප්‍රදේශ, පුරාවිද්‍යාත්මක හෝ ඓතිහාසික ස්මාරක හෝ සංස්කෘතික භූමි භාග වැනි විවිධ අරමුණු උදෙසා බිම් ප්‍රදේශ ආරක්ෂා කිරීම සඳහා ඇති වෙනත් ජාත්‍යන්තර වැඩසටහන් වලින් වෙනස් වීමට තුඩු දෙන විශේෂ ලක්ෂණ ගණනාවක් ඇත. මෙම ඇතැම් ලක්ෂණ තෝරා ගැනීමේදී අවධානය යොමු කරනු ලබන්නේ බොහෝවිට ව්‍යාතිරේක හෙවත් අසාමාන්‍ය ලක්ෂණ කෙරෙහි නොව, ප්‍රධාන පරිසර පද්ධතීන් නියෝජනය කරන නිදර්ශක කෙරෙහිය.

- ඒවා ජාත්‍යන්තර පද්ධතියක් වශයෙන් සැකසී ඇත. එම්.ඒ.බී. - කමිටු මගින්ද, එම්.ඒ.බී. තාක්ෂණික සටහන් මගින්ද, තොරතුරු සහ පුද්ගලයින් හුවමාරු කර ගැනීමෙන් පද්ධතියේ ජාත්‍යන්තර ලක්ෂණය සුරැකේ.
- සංරක්ෂිත ප්‍රදේශයන්හි ඇතැම් කොටස්වල විධානිත පර්යේෂණ සඳහා ඉඩකඩ සලසා ඇත.
- සංරක්ෂණය, පර්යේෂණය, අධ්‍යාපනය සහ පුහුණුව එක්වී ඒවායේ ප්‍රධාන අරමුණු සැකසී ඇත.
- ඒවා දේශීය ජනගහනයන් හා අනුකලිතවූ කාර්යභාරයක් ඉටු කරති. ඔවුන්ගේ සමාජයීය හා ආර්ථික කටයුතු මෙහිදී වැදගත් කළමනාකාරිත්ව යෙදවුමක් වෙයි
- ඒවා සිය ප්‍රයත්නයන් මිනිසා සහ ජීවගෝලය අතර සම්බන්ධතා කෙරෙහි යොමු කෙරෙහි.

ශ්‍රී ලංකාවේ මිනිසා සහ ජීව ගෝලය සංරක්ෂිත ප්‍රදේශ සළකුණු කිරීම ආරම්භ වූයේ 1971 දීය. මේ දක්වා, රටෙහි විවිධ පරිසර පද්ධතීන් නියෝජනය වන පරිදි, සමස්ථ වශයෙන් අක්කර 316,617 කින් සමන්විත මිනිසා සහ ජීවගෝලය සංරක්ෂිත ප්‍රදේශ 36 ක් සළකුණු කරනු ලැබ ඇත. මෙම ප්‍රදේශ විවිධ දේශගුණික කලාපයන්ගෙන්, එනම් කඳුකර, තෙත්, අන්තර් මධ්‍ය සහ වියළි යන කලාපයන්ගෙන් තෝරා ගන්නා ලදී. මේවායින්, තෙත් නිවර්තනික සඳහරිත වනාන්තර, මිශ්‍ර වියළි සඳහරිත වනාන්තර, පතන් සහ සැවනා වනාන්තර වැනි විවිධ උත්කර්ෂ වාක්ෂලතා වර්ග නියෝජනය කෙරෙයි. ජීව ගෝලය සංවිතයට ඇතුළත් නොවන වනාන්තර වර්ගය කඩොලාන පමණකි. මෙකී මිනිසා සහ ජීවගෝලය සංරක්ෂිත ප්‍රදේශයන්හි කැලෑ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් කෙරෙනුයේ හුදෙක් ඒවායේ මායිම් ඔස්සේ සිටුවා ඇති කණු සහ නාම පුවරු ආරක්ෂා කිරීම සහ පවත්වාගෙන යාම පමණකි. මෙම එම්.ඒ.බී. සංවිත තුළ කැලෑ දෙපාර්තමේන්තුවේ කාර්ය මණ්ඩලය විසින් පර්යේෂණ කටයුතු කිසිවක් නොකිරීම කණගාටු වට කරුණකි. මෙකී සංවිතයන්හි කැලෑ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් පර්යේෂණ අධ්‍යයන පැවැත්වීමට ඇති බාධක නම්, කායාර් මණ්ඩලය ප්‍රමාණවත් නොවීම සහ සුදුසුකම් ලත් පුද්ගලයින් හිඟ වීමයි. ඒකදේශික ගස් වර්ග සහ වගා වශයෙන් පිළිබඳ පර්යේෂණ පේරාදෙණිය විශ්වවිද්‍යාලයේ විද්‍යාඥයින් විසින් කරගෙන යනු ලැබේ.

තෙත් කලාපයේ සිංහරාජ අඩවියේ අක්කර 22,000 කින් යුත් එම්.ඒ.බී. සංරක්ෂිත ප්‍රදේශයට සහ වියළි කලාපයේ හුරුලු-අනලුන්දුවේ අක්කර 13,000 කින් යුත් එම්.ඒ.බී. සංරක්ෂිත ප්‍රදේශ

යට යුනෙස්කෝ සංවිධානය මගින් ජාත්‍යන්තර එම්.ඒ.බී. තත්වය ප්‍රදානය කර ඇත. මිනිසා සහ ජීවගෝලය සංරක්ෂිත ප්‍රදේශ නඩත්තු කිරීම සඳහා අරමුදල් සපයනු ලබන්නේ ජාතික විද්‍යා සභා ප්‍රදානයෙනි.

මෙම සංරක්ෂිත ප්‍රදේශයන් තුළ දෙපාර්තමේන්තුවේ කායනී මණ්ඩලය විසින් දැනට ඉටු කරනු ලබන කායනීයන්ට අතිරේකව ඉදිරි වර්ෂය තුළදී මිනිසා සහ ජීවගෝලය වැඩසටහන යටතේ පහත සඳහන් කටයුතු කිරීමට යෝජනය.

1 විවිධ දේශීය විශේෂයන්ගේ වැඩිම පිළිබඳ ප්‍රමාණාත්මක දත්තයන් ලබා ගැනීම සඳහා ස්ථිර වර්ධන හෝ ප්‍රවර්ධන බිම්කඩවල් විවෘත කිරීම.

(2) පහත සඳහන් ස්ථානයන්හි ශාක නිදර්ශක හඳුනාගැනීම සහ එක්රැස් කිරීම.

(අ) සිංහරාජ සංරක්ෂිත ප්‍රදේශය.

(ආ) හුරුලු අනාලුන්දුව සංරක්ෂිත ප්‍රදේශය සහ

(ඇ) නෙල්ලිකැලේ ජීවගෝලය සංරක්ෂිත ප්‍රදේශය.

(3) කඩොලාන වනාන්තර වර්ගය ඇතුළත් වන පරිදි එම්.ඒ.බී. සංවිත ආරම්භ කිරීම.